

שיקום מקצועי

פעולות אגף השיקום

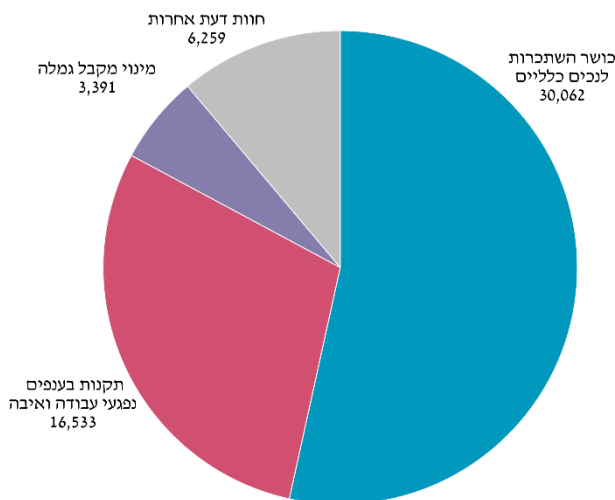
אגף השיקום במוסד לביטוח לאומי מסייע לזכאים שנפלטו משוק העבודה ולזכאים חסרי ניסיון בתעסוקה להיקלט בעבודה המתאימה לכישוריהם המקצועיים וליכולת התפקוד שלהם באמצעות הכשרה מקצועית והשמה בעבודה. עובדות השיקום¹, שהן עובדות סוציאליות בהכשרתן, מסייעות באמצעות שירותי אבחון, ייעוץ לתעסוקה וליווי של המבוטח בכל תהליך השיקום. מאמצים רבים מושקעים באיתור האוכלוסייה המתאימה מקרב הזכאים לקצבאות השונות, כדי להגדיל ככל האפשר את שיעור המשתלבים בעבודה בסוף התהליך.

להלן השירותים העיקריים שמציע אגף השיקום:

- **שירותים בעין:** אבחון, הכוונה וייעוץ בבחירת מקצוע, טרום-הכשרה והכשרה מקצועית, השלמת השכלה ולימודי השכלה גבוהה, וסיוע בהשמה בעבודה למי שמתקשים להשתלב בעבודה בכוחות עצמם. שירותים אלה הם הסיוע העיקרי שהאגף מספק.
- **מימון ההוצאות הנלוות לשיקום:** למשל, מימון האבחון והלימודים; דמי שיקום (גמלה חודשית למחיה בתקופת הלימודים); מימון הנסיעות אל מקום ההכשרה וממנו. משתקם יכול להיות זכאי ליותר משירות אחד או גמלה אחת.
- **חוות דעת מקצועיות:** ניתנות לאגפי מינהל הגמלאות בעניין קביעה של דרגת כושר ההשתכרות לנכים, מינוי מקבל הגמלה למי שאינו כשיר לטפל בכך בעצמו, קביעת הזכאות של נפגעי עבודה להעלאת דרגת הנכות וקביעת הזכאות של נכים להיוונים והזכאות של נפגעי עבודה ונפגעי פעולות איבה לתגמולים מיוחדים. ניתנות חוות דעת גם שלא בענייני חוק הביטוח הלאומי. בשנת 2021 סופקו כ-56 אלף חוות דעת שונות, 53% מהן לשם קביעת דרגת כושר ההשתכרות של נכים כלליים (תרשים 1).
- **סיוע במיצוי זכויות כספיות:** לנפגעי עבודה ולנפגעי פעולות איבה הזכאים להן (כגון קצבה מיוחדת ומענקים מיוחדים). ב-2021 קיבלו סיוע כזה 5,740 אנשים, והטיפול ב-1,337 מהם הסתיים, כי הם מיצו את הזכויות הכספיות שהיו להם באותה עת.
- **סיוע לאלמנות/ים ולנפגעי פעולות איבה:** עובדות אגף השיקום, מכוח היותן עובדות סוציאליות, מסייעות גם לאלמנות ולאלמנים בשעת משבר ולנפגעי פעולות איבה במהלך כל חייהם.

1 נשים הן הרוב המכריע של עובדי השיקום, ולכן נקטנו לשון נקבה.

תרשים 1: חוות הדעת שסיפק אגף השיקום לפי נושאים, 2021

מי זכאי לשיקום מקצועי?

- לשיקום מקצועי זכאי מי שעדיין לא הגיע לגיל הפרישה, והוא אחד מאלה:
- נכה כללי:** תושב ישראל הסובל מליקוי גופני, שכלי או נפשי, אם מתקיימים בו כל התנאים הבאים: (א) נקבעה לו נכות רפואית ברמה של 20% לפחות, על פי מבחני נכות; (ב) הוא אינו יכול עוד לעסוק בעבודתו הקודמת או בעבודה מתאימה אחרת, בגלל הליקוי; (ג) עקב הליקוי הוא זקוק ומתאים להכשרה מקצועית ולשירותי שיקום נוספים שיאפשרו לו לחזור לעבודתו הקודמת או לעבודה מתאימה אחרת. גם בן/בת זוג של נכה שאינו בר שיקום עקב הליקוי, ומתגורר עמו בקביעות זכאי לשיקום.
  - נפגע עבודה:** מי שנפגע בעבודה² ונקבעה לו נכות רפואית ברמה של 10% לפחות, ובשל הפגיעה הוא אינו יכול לעסוק בעבודתו הקודמת או בעבודה מתאימה אחרת, והוא זקוק להכשרה מקצועית מיוחדת כדי שיוכל לחזור לעבודתו הקודמת. המוסד רשאי לאשר שיקום מקצועי גם למי שדרגת נכותו נמוכה מ-10%, אם המשך עבודתו במקום הקודם עלול לסכן באופן חריג את בריאותו או את בטיחותו.
  - אלמן או אלמנה** כמשמעותם בחוק, המקבלים קצבת שאירים או קצבת תלויים, ומתקיימים בהם כל התנאים האלה: (א) הם חסרי מקצוע או אינם יכולים להתפרנס ממקצועם למחייתם; (ב) הם אינם יכולים להוסיף ולעבוד במקום עבודתם הקודם בעקבות פטירת בן/בת הזוג; (ג) עובדת השיקום קבעה כי הם מתאימים להכשרה או להסבה מקצועית בכפיפות למצב הרפואי ולהשכלתם.

2 נפגע בתאונה שהתרחשה בזמן העבודה ובגלל העבודה, לרבות בדרך לעבודה או ממנה, או לקה במחלת מקצוע כמוגדר בתקנות.

שיקום מקצועי

- **נפגע פעולת איבה:** נפגע בפעולת איבה³ שנקבעה לו נכות רפואית ברמה של 20%⁴ לפחות, ובשל הפגיעה הוא אינו יכול לעסוק בעבודתו הקודמת או בעבודה מתאימה אחרת, או שהוא זקוק להכשרה מקצועית מיוחדת כדי שיוכל לחזור לעבודתו הקודמת. גם בני משפחות שכולות כהגדרתם בחוק (אלמן/ה, יתומים והורים שכולים), שקרובם נפטר בשל פעולת איבה, זכאים לשיקום מקצועי.

תהליך השיקום

פונים חדשים

בשנת 2021 עלה מספר הפונים לשיקום בביטוח הלאומי והגיע ל-11,735 איש, לעומת 10,577 איש ב-2020, לאחר יציבות יחסית בין 2019 ל-2020. רובם (כ-88%) היו שייכים לענף נכות כללית, ומיעוטם (כ-9%) – לענף נפגעי עבודה (לוח 1).

לוח 1: הפונים לשיקום מקצועי לפי הענף, 2019-2021 (מספרים מוחלטים)

שנת הפנייה	סך הכול	נכות כללית	נפגעי עבודה	שאירים	נפגעי פעולת איבה
2019	10,511	9,030	1,150	231	100
2020	10,577	9,084	1,159	231	103
2021	11,735	10,295	1,106	221	113

צעירים בשנות העשרים לחייהם הם בעלי פוטנציאל גבוה להצליח בשיקום, משום שהכשרה מקצועית או השכלה גבוהה יקדמו באופן ניכר את סיכוייהם להשתלב בעבודה. לכן אין זה מפתיע ש-41% מהפונים לשיקום הם בגילים אלה (תרשים 2). בקרב הצעירים יותר שיעור המשתקמים מענף נכות כללית גדול יותר, משום שבקבוצה זו נכללים אנשים עם מוגבלות מלידה, שבהגיעם לבגרות פונים לשיקום כדי לממש את זכויותיהם. חלקם של נפגעי העבודה והאלמנות/ים בכלל המשתקמים גדל ככל שהגיל עולה, עד גיל הפרישה, שכן אלה מצטרפים אל הזכאים לגמלה בגיל מאוחר יותר.

ב-2021 מרבית הפניות לשיקום (כ-95%) היו ביוזמת המשתקמים. ל-73% מהם הייתה זו הפנייה הראשונה. פנייה ביוזמת המשתקמים עשויה להצביע על מוטיבציה גבוהה יחסית, ולכן – על סיכויי הצלחה גבוהים יחסית של תהליך השיקום. פקידות השיקום יזמו את הפנייה רק ב-4% מהמקרים, ושיעורן של פניות אלו גבוה יחסית בקרב נפגעי פעולת איבה – כעשירית (לוח 2).

3 פעולה של כוחות צבאיים או צבאיים-למחצה או כוחות בלתי סדירים של מדינה או ארגון העוינים לישראל, או פעולה שבוצעה תוך סיוע לאחד מאלה, בשליחותם או מטעמם, וכוונה נגד ישראל.
4 מי שנפגע לפני 1996 זכאי לשיקום מקצועי אם נקבעו לו 10% נכות רפואית או יותר.

לוח 2: הפונים לשיקום מקצועי לפי הענף, מספר הפנייה ויזום הפנייה, 2021 (מספרים מוחלטים ואחוזים)

מספר הפנייה / יזום הפנייה	סך הכל					הענף (אחוזים)		
	מספרים מוחלטים	אחוזים	נכות כללית	נפגעי עבודה	שאירים	נפגעי פעולות איבה		
סך הכל מספרים אחוזים	11,735	100.0	10,295	100.0	221	100.0	113	100.0
פנייה ראשונה								
סך הכל	8,511	72.5	72.2	76.0	76.9	58.4		
הפונה	8,061	68.7	68.4	72.2	73.3	50.4		
הביטוח הלאומי	338	2.9	2.9	2.5	.	6.2		
גורם בקהילה	91	0.8	0.8	0.5	0.9	.		
אחר	21	0.2	0.1	0.7	.	1.8		
פנייה חוזרת								
סך הכל	3,224	27.5	27.8	24.0	23.1	41.6		
הפונה	3,101	26.4	26.8	23.2	22.6	34.5		
הביטוח הלאומי	97	0.8	0.8	0.6	0.5	6.2		
גורם בקהילה	20	0.2	0.2	0.2	.	.		
אחר	6	0.1	0.1	.	.	0.9		

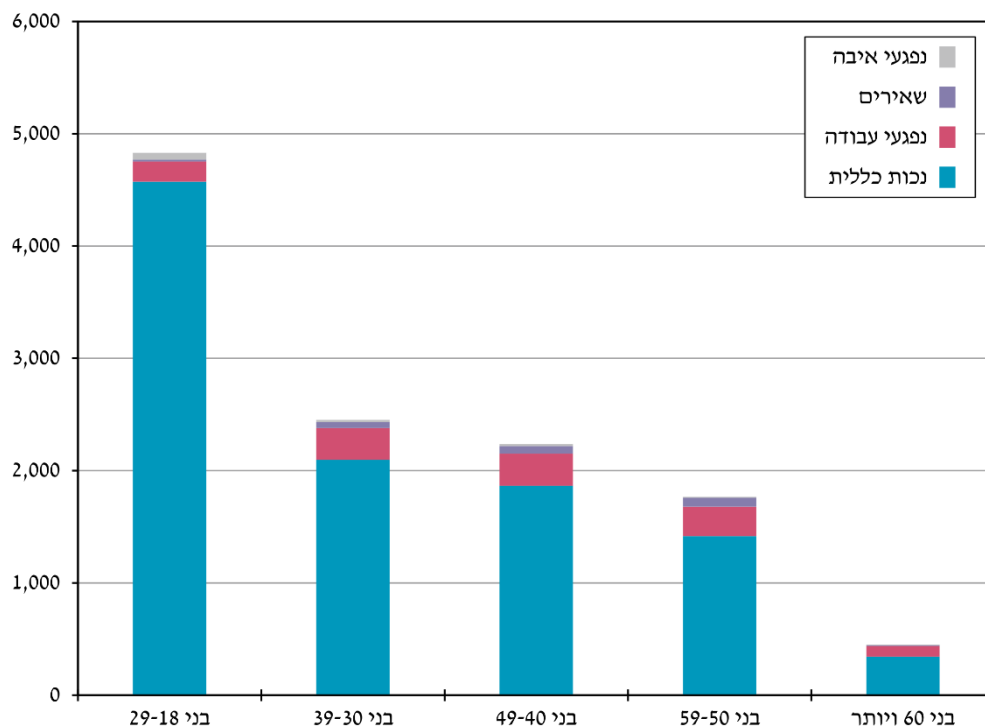
שילבי השיקום

עיקר פעילותו של אגף השיקום הוא סיוע בהשתלבות בעבודה. בתהליך השיקום נבחנת התאמתו של הפונה לשיקום, ומותאמת לו התוכנית הטובה ביותר לצרכיו, לרצונותיו וליכולותיו, על סמך חוות הדעת של עובדות השיקום. להלן השלבים העיקריים בתהליך:

- **אבחון:** בדיקה של כישורי התעסוקה, כולל ייעוץ והכוונה מקצועית, בידי פקידות השיקום, מכוני אבחון או מרכזי שיקום.
- **טרום-הכשרה:** הקניית הרגלי עבודה במרכזי שיקום, קורסי העצמה והשלמת השכלה (בגרות, פסיכומטרי, מכינה וכו'), בהתאם לממצאי האבחון וכהכנה להשתלבות בהכשרה מקצועית או בעבודה.
- **הכשרה מקצועית או לימודים אקדמיים לשם רכישת מקצוע:** לימודים במוסדות להשכלה גבוהה (אוניברסיטאות ומכללות), בבתי ספר להנדסאים או בקורסים מקצועיים (למשל לטכנאות, מזכירות, הנהלת חשבונות ובישול).
- **השמה בעבודה:** סיוע לבעלי מקצוע או למי שסיימו הכשרה מקצועית בחיפוש עבודה המתאימה ליכולותיהם ולמקצוע שרכשו, ליוזם ומעקב אחר השתלבותם בעבודה.

שיקום מקצועי

תרשים 2: מספר הפונים לשיקום מקצועי לפי הגיל והענף, 2021

המשתתפים והתוכניות

עם המשתתפים בתהליך השיקום נמנים מי שהתחילו תוכנית שיקום ב-2021 או מי שממשיכים שיקום שהחל בעבר. בסך הכל השתתפו בשנת 2021 כ-29 אלף איש ב-72.3 אלף תוכניות (לוח 3), ובממוצע נפתחו כל משתתף 2.5 תוכניות. האבחונים היוו כ-43% מכלל התוכניות, והתוכניות להשמה בעבודה היוו כ-13% מהן.

מדינת ישראל היא מהמדינות המובילות במערב בשיעור האקדמאים, ושיעורם בה גבוה גם בתוכניות השיקום. מספר המשתתפים בתוכניות ההכשרה המקצועית עלה ב-2021 ב-9.4%, לעומת 2020 (מ-7,485 ל-8,190), ומספר המשתתפים בתוכניות להשכלה גבוהה עלה גם הוא ב-9.4% (מ-5,140 ל-5,623) (תרשים 3). ייתכן שעלייה זו היא מהשלכות הקורונה: מבוטחים רבים יותר היו חסרי עבודה, ופנו לשיקום וללימודים.

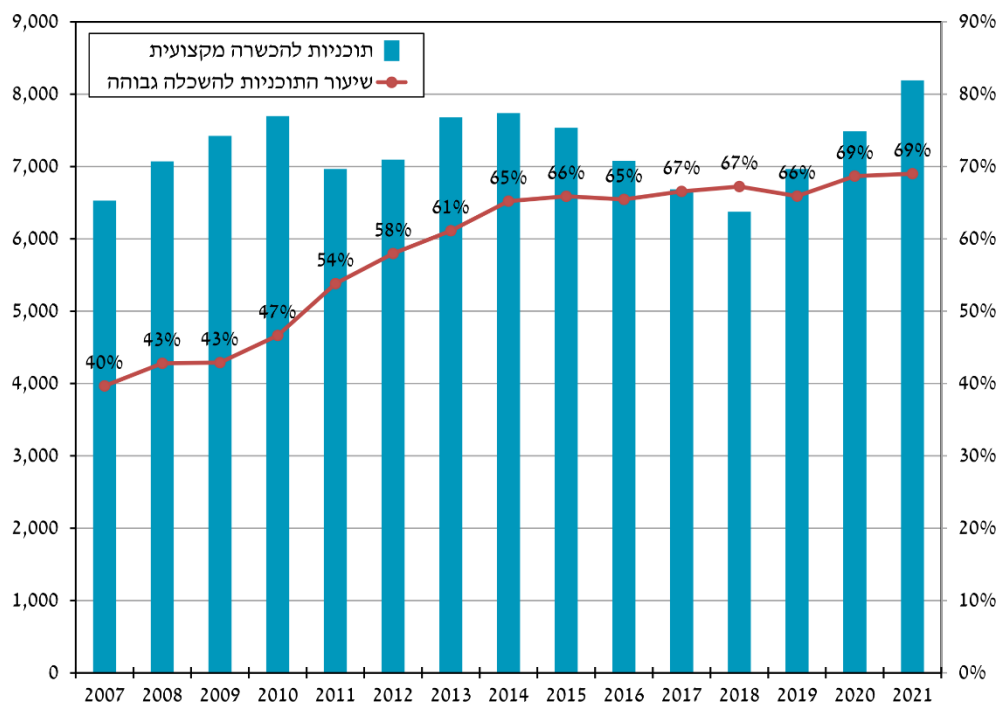
לוח 3: תוכניות השיקום המקצועי והמשותפים בהן לפי הענף וסוג התוכנית.
2021 (מספרים מוחלטים ואחוזים)

סוג התוכנית	סך הכל		הענף (אחוזים)			
	מספרים מוחלטים	אחוזים	נכות כללית	נפגעי עבודה	שאירים	נפגעי פעולות איבה
סך כל התוכניות						
מספרים מוחלטים	72,355		61,920	7,822	1,451	1,162
אחוזים		100.0	85.6	10.8	2.0	1.6
אבחון לתוכנית						
סך הכל	31,141	100.0	85.8	11.3	1.8	1.1
אבחון פנימי לזכאות	13,610	100.0	87.8	9.9	1.8	0.5
אבחון פנימי לתוכניות	12,577	100.0	87.1	9.8	2.0	1.2
אבחון חיצוני	4,889	100.0	78.0	18.3	1.4	2.2
טרום הכשרה						
סך הכל	5,397	100.0	84.0	12.8	1.9	1.2
השלמת השכלה	1,888	100.0	87.7	9.0	1.7	1.7
הקניית הרגלי עבודה	2,908	100.0	82.8	14.2	1.9	1.1
הכשרה מקצועית / לימודים אקדמיים						
סך הכל	9,682	100.0	87.0	7.6	2.2	3.2
קורס מקצועי	2,567	100.0	81.8	12.7	3.8	1.7
לימודים אקדמיים	5,623	100.0	88.8	6.1	1.7	3.5
תשלומים נוספים ללימודים אקדמיים	1,363	100.0	88.9	4.9	1.3	4.8
יצירת תנאי לימוד	129	100.0	93.8	3.9	0.0	2.3
השמה בעבודה						
סך הכל	9,428	100.0	81.8	14.2	2.3	1.7
הכנה להשמה	2,266	100.0	80.8	15.0	2.3	1.9
סיוע בהשמה	5,604	100.0	82.2	14.1	2.2	1.4
ליווי לאחר השמה	1,558	100.0	81.6	13.3	2.6	2.6
מיצוי זכויות						
סך הכל	38	100.0	.	39.5	.	23.7
הפניה לגורם אחר						
סך הכל	711	100.0	95.9	3.7	0.1	0.3
עבודה ב"המשקם"	628	100.0	95.4	4.1	0.2	0.3
גורם בקהילה	83	100.0	100.0	.	.	.

שיקום מקצועי

הענף (אחוזים)				סך הכל		סוג התוכנית
נפגעי פעולות איבה	שאירים	נפגעי עבודה	נכות כללית	אחוזים	מספרים מוחלטים	
2.0	2.3	9.7	86.0	100.0	13,381	מעקב ואחזקה
תמיכה מקבילה לתוכנית						
0.5	1.5	6.8	91.2	100.0	2,577	
סך כל המשתתפים						
631	601	3,277	24,609		29,118	מספרים מוחלטים
2.2	2.1	11.3	84.5	100.0		אחוזים

תרשים 3: התוכניות להשכלה גבוהה ושיעורן בכלל התוכניות להכשרה מקצועית, 2007-2021 (מספרים מוחלטים ואחוזים)

בלוח 4 מובאת התפלגות המשתתפים בתוכניות השיקום על פי הליקוי העיקרי⁵ ושיעור הנכות הרפואית שלהם. סביר להניח שככל שאחוזי הנכות הרפואית נמוכים יותר מידת העצמאות

5 הליקוי ששיעור הנכות הרפואית בו הוא הגבוה ביותר מבין הליקויים של הפונה.

גדולה יותר, וכך גם היכולת להשתלב בעבודה באופן עצמאי, ולהפך: ככל שאחוזי הנכות גבוהים יותר קטנה ההסתברות למצוא עבודה בשוק החופשי. ואכן, חלקם של בעלי דרגת נכות רפואית בשיעור של 40%–59% בקרב המשתקמים ב-2021 היה 47%, הקבוצה הגדולה ביותר.

בקרב אנשים בעלי מוגבלות רפואית ברמה נמוכה (10%–19%) בולט חלקם של הסובלים מבעיות לוקומוטוריות (13.9%), ורובם מהענף נפגעי עבודה. (נכים כלליים בדרגת נכות זו אינם זכאים לשיקום). בקרב בעלי אחוזי נכות גבוהים יותר גדול חלקם של הסובלים מבעיות פנימיות, נוירולוגיות, ראייה ולוקומוטוריות, ורובם מהענף נכות כללית.

לוח 4: המשתתפים בשיקום המקצועי לפי דרגת הנכות הרפואית והליקוי העיקרי, 2021 (מספרים מוחלטים ואחוזים)

נכות רפואית (אחוזים)						סך הכל		הליקוי העיקרי
100%–80%	79%–60%	59%–40%	39%–20%	19%–10%	ללא נכות*	אחוזים	מספרים מוחלטים	
3,341	5,062	13,687	4,834	987	1,207	100.0	29,118	סך הכל (מספרים אחוזים)
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	
5.2	16.8	43.5	16.9	4.8	0.0	27.0	7,847	נפשי או פיגור
22.2	22.0	16.3	14.2	8.7	0.0	16.7	4,861	פנימי
5.6	4.6	1.5	2.2	1.9	0.0	2.6	754	אורוגניטלי
19.5	15.7	7.7	11.3	4.3	0.0	10.6	3,084	נוירולוגי
10.6	16.3	9.5	20.5	13.9	0.0	12.4	3,617	לוקומוטורי
18.1	2.5	1.1	1.4	0.8	0.0	3.3	960	ראייה
2.6	8.3	1.6	2.0	1.2	0.0	2.9	839	שמיעה
16.2	14.0	18.8	31.5	64.3	100.0	24.6	7,156	אחר**

* הזכאות לשיקום בענפי פעולות איבה ושאיירים אינה כרוכה בהכרח במצבו הרפואי של המשתקם.
** כולל משתקמים ללא ליקוי.

מסיימי שיקום

הצלחת השיקום המקצועי תלויה, בין היתר, במוטיבציה להשתקם, כך שקליטה בשוק העבודה אינה אפשרית אם המשתקם אינו מעוניין בכך.

ב-2021 הסתיים הטיפול ב-9,669 מבוטחים; כ-40% מהם (3,840) סיימו תוכנית אחת לפחות של הכנה לעבודה בשוק החופשי, ומאלה 73% הצליחו להשתלב בעבודה (לוח 5). 43% מן המשתלבים בעבודה היו זכאים בד בבד לקצבת נכות חודשית מהענפים נכות כללית או נפגעי עבודה – הוכחה ברורה לתפקידו המרכזי של אגף השיקום בשילוב נכים בעבודה. עבור 60% מהמבוטחים (5,829 אנשים, שהם כ-86% מהמקרים) הופסק תהליך השיקום, בדרך כלל משום שהתברר כי אינם מתאימים.

שיקום מקצועי

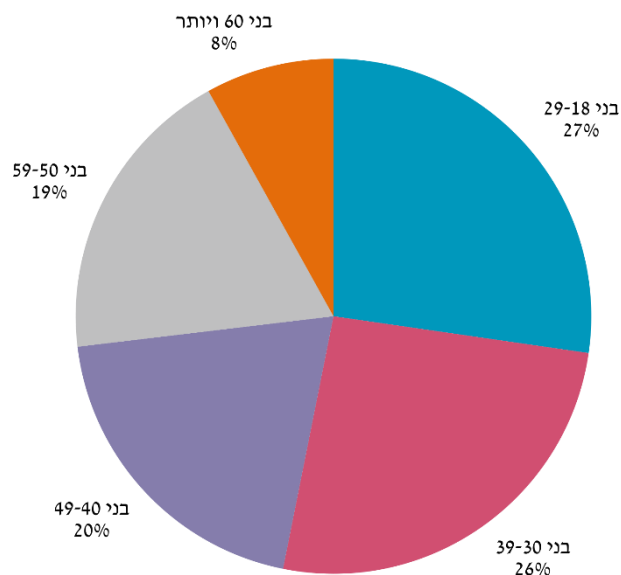
לוח 5: מסיימי שיקום לפי הענף שהם שייכים אליו, ואופן הסיום, 2021 (מספרים מוחלטים ואחוזים)

אופן הסיום	סך הכל		הענף (אחוזים)			
	מספרים מוחלטים	אחוזים	נכות כללית	נפגעי עבודה	שאיירים	נפגעי פעולות איבה
סך הכל מספרים אחוזים	9,669	100.0	7,916	1,210	224	317
קליטה בעבודה	2,804	29.0	29.6	27.9	42.9	9.1
סיום טרום-הכשרה	318	3.3	3.6	2.8	0.9	0.0
סיום הכשרה מקצועית	528	5.5	5.8	3.7	7.6	0.9
סיום סיוע בהשמה	190	2.0	1.9	2.7	3.6	0.0
הפסקת הטיפול	5,829	60.3	59.2	62.8	45.1	89.9

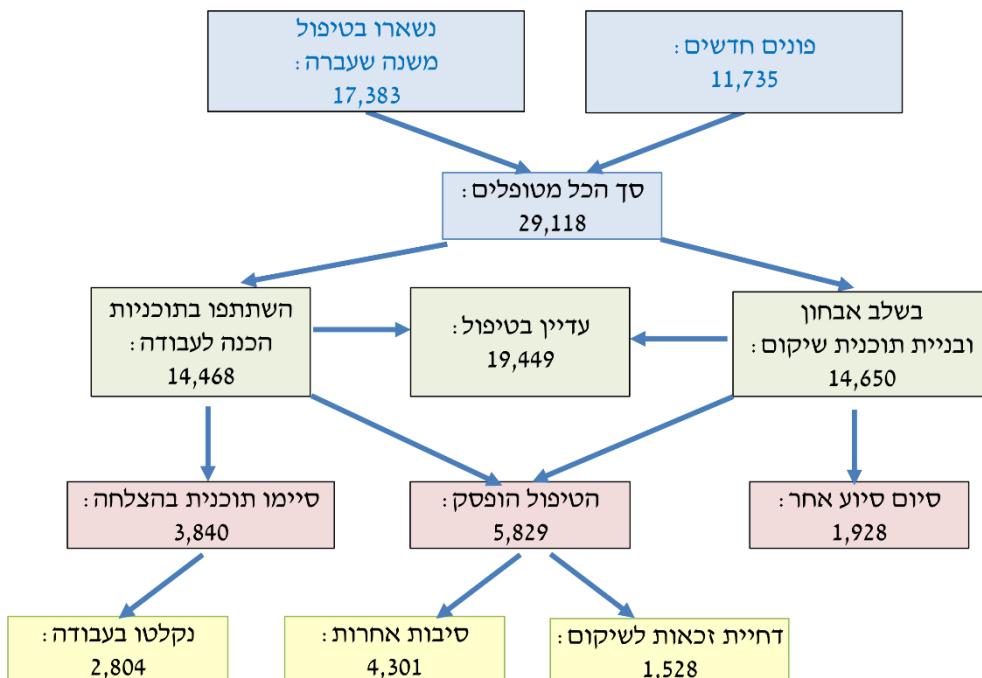
משך השיקום הממוצע של המסיימים ב-2021 היה שנתיים ו-6 חודשים. עם זאת, משך התהליך אינו קבוע, והוא מושפע, בין השאר, מהענף שהמשתקם שייך אליו וממצבו הרפואי. לדוגמה, אלה השייכים לענף נפגעי עבודה סיימו את התוכנית מעט מהר יותר מאלה השייכים לענף נכות כללית (שנתיים ו-5 חודשים לעומת שנתיים ו-6 חודשים בממוצע, בהתאמה). פער זה נובע, בין היתר, מהרגלי העבודה הטובים יותר של נפגעי עבודה, וממידת העצמאות הגבוהה יחסית שלהם. גם למצב הרפואי יש השפעה על משך השיקום: לבעלי נכות רפואית של יותר מ-65% נדרש, כדי לסיים את השיקום, זמן רב יותר, בממוצע, מאשר לבעלי נכות רפואית הנמוכה מ-40% – שנתיים ו-7 חודשים לעומת שנתיים וחודשיים.

מבין מסיימי השיקום שנקלטו בעבודה – כ-27% היו צעירים בני 18-29, ויותר ממחציתם היו עד גיל 40 (תרשים 4). מכלל האנשים שנותרו בטיפול מ-2020 או שפנו ב-2021, נותרו בטיפול בסוף 2021 כ-19.5 אלף אנשים (תרשים 5).

תרשים 4: מסיימי שיקום שנקלטו בעבודה לפי הגיל, 2021

תרשים 5: האוכלוסייה בשיקום מקצועי לפי שלבי התהליך, 2021

שיקום מקצועי

היקף התשלומים

ב-2021 שולמו במסגרת השיקום המקצועי כ-296 מיליון ש"ח, לעומת כ-289 מיליון ש"ח ב-2020 (במחירים שוטפים) – עלייה ריאלית של כ-1% (לוח 6). התשלומים הועברו ל-14,281 אנשים שונים⁶ – ומכאן שבממוצע למשתקם שולמו כ-20.7 אלפי ש"ח.

לוח 6: ההוצאה לשיקום מקצועי לפי הענף, 2016-2021 (אלפי ש"ח, מחירי 2021)

השנה	סך הכל	נכות כללית	נפגעי עבודה	שאירים	נפגעי פעולות איבה
*2016	259,413	176,801	25,149	7,324	50,140
2017	250,354	176,131	24,530	6,200	43,493
2018	248,557	172,741	25,542	6,344	43,930
2019	273,908	192,390	27,350	5,580	48,589
2020	293,574	217,696	28,762	4,955	42,162
2021	295,735	222,872	29,730	4,979	38,154

* הירידה בהוצאה בין 2016 ל-2017 היא תוצאה של השינוי שהוכנס במדיניות בינואר 2016, ובמסגרתו הוגדרו "הסיבות המיוחדות" לתוכנית שיקום הנמשכת יותר משנה

כ-75% מן ההוצאה השנתית שולמו למשתקמים מהענף נכות כללית (בדומה לשיעור בשנת 2020), אף שהם מהווים כ-86% מן המשתקמים. הפער נובע מההטבות לזכאים בענפים האחרים. כ-47% מן התשלומים יועדו לשכר לימוד (ל-86% מהמשתתפים), וכ-30% לדמי שיקום (לוח 7). בענף נכות כללית יותר ממחצית התקציב יועדה להשכלה גבוהה, ואילו בענף נפגעי עבודה ובענף שאירים יותר ממחצית התקציב יועדה לשיקום.

להלן פירוט התשלומים ששילם המוסד במסגרת השיקום המקצועי:

- **דמי שיקום:** גמלה חודשית למחיה בגובה קצבת נכות מלאה, המשולמת בתקופת הלימודים למי שאינם זכאים לקצבה (נכות כללית או נכות מעבודה) או שקצבתם אינה מלאה (על נכות בדרגה נמוכה מ-100%), ובתנאי שהם לומדים 16 שעות לפחות בשבוע (כ-87.7 מיליון ש"ח).
- **נסיעות:** תשלום עבור נסיעות בתחבורה הציבורית למקום ההכשרה/האבחון, או השלמה לגמלת "ניידות כמשתכר" למקבלי גמלת ניידות חלקית. למקבלי נכות רפואית של 65% או יותר שאין להם רכב או רשיון נהיגה המוסד מספק שירותי הסעה (כ-9.7 מיליון ש"ח).
- **שכר לימוד:** השתתפות בשכר הלימוד האקדמי או בעלות ההכשרה, עד לסכום המרבי שנקבע בהוראות אגף השיקום (כ-139 מיליון ש"ח).
- **שיעורי עזר ושירותי הנגשה:** סיוע בשיעורי עזר על פי הצורך ובהתאם להיקף שעות הלימוד, וסיוע לנזקקים לתרגום לשפת הסימנים, לתמלול ולהקראות (כ-12 מיליון ש"ח).

6 לא כולל תשלומי קצבאות מיוחדות והיוונים המשולמים לנפגעי עבודה.

- **שכר דירה**: השתתפות בשכר דירה או בתשלום למעונות לשהים בהכשרה מקצועית במרחק של יותר מ-40 ק"מ ממקום מגוריהם הקבוע, בהתאם לתוכנית הלימוד שלהם (כ-15 מיליון ש"ח).
- **מכשירים**: סיוע ברכישת מכשירים החיוניים לשיקום – מחשב, מקלדת מותאמת לעיוורים, ספרים, ציוד לימודי ועוד (כ-296 אלף ש"ח).
- **הוצאות אחרות**: תשלומים במסגרת מיצוי הטבות בכסף, בעיקר עבור נפגעי פעולות איבה ונפגעי עבודה, והשתתפות בהוצאת כלכלה (אש"ל) בכפיפות לתקנות (כ-32.3 מיליון ש"ח).

לוח 7: מספר המקבלים תשלומים נלווים לפי הענף וסוג התשלום, 2021 (אלפי ש"ח ואחוזים)

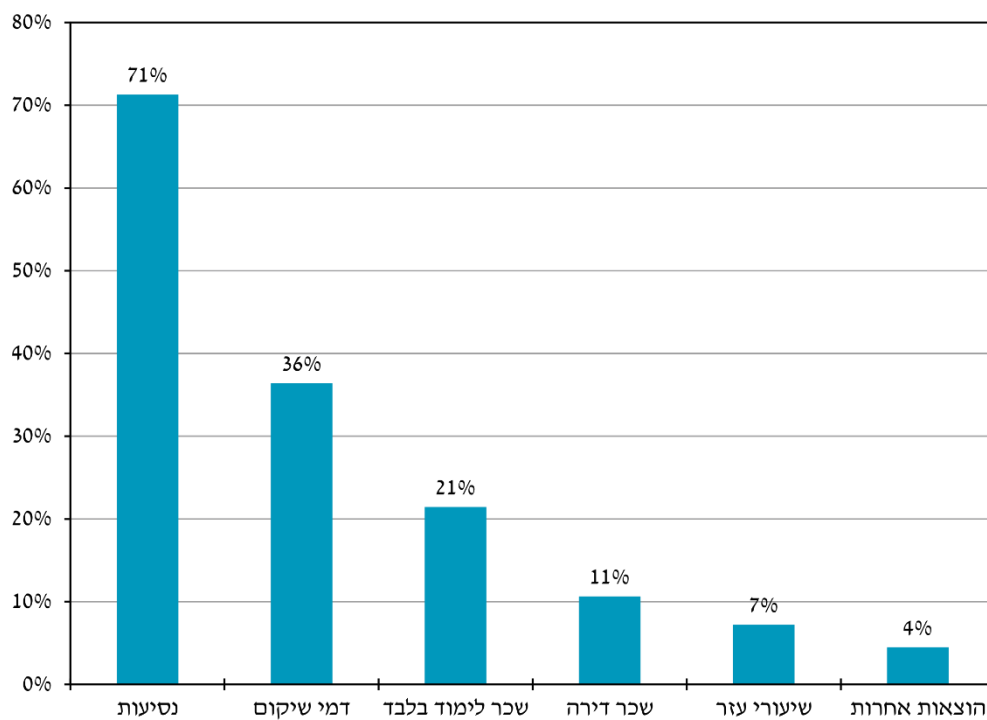
הוצאות אחרות*	סוג התשלום (אחוזים)					סך הכל		
	שיעורי עזר	שכר דירה	נסיעות	דמי שיקום	שכר לימוד	אחוזים	אלפי ש"ח	
11.1	4.0	5.0	3.3	29.7	47.0	100.0	295,735	סך כול ההוצאה
0.2	5.7	7.4	4.1	29.1	53.6	100.0	222,872	נכות כללית
0.1	1.7	1.1	3.4	54.5	39.3	100.0	29,730	נפגעי עבודה
0.1	0.7	0.1	4.0	51.0	44.0	100.0	38,154	שירים
60.0	0.0	0.1	0.2	11.2	28.4	100.0	4,979	נפגעי פעולות איבה
1,437	951	1,404	9,815	4,987	12,295		14,281	סך כול המקבלים

* לא כל הזכאים להוצאות אחרות השתתפו בתוכנית שיקום מקצועי.

מי שנמצא מתאים להשלמת השכלה או להכשרה מקצועית זכאי על פי החוק לתשלומים נלווים (בהם שיעורי עזר, מכשירים, נסיעות ושכר דירה) רבים יותר מאשר מי שאינו לומד, ולעיתים הוא עשוי להיות זכאי לכמה תשלומים בד בבד. בדומה לשנים הקודמות, כ-36% מן המשתקמים קיבלו ב-2021 דמי שיקום (במקום קצבת נכות מלאה או כהשלמה לה) כחלק מהשתתפותם בתוכניות שיקום, ו-71% קיבלו השתתפות בהוצאות הנסיעה למקום הלימודים (תרשים 6). רק חמישית (21%) ממקבלי שכר הלימוד לא קיבלו תשלום נוסף.

שיקום מקצועי

תרשים 6: תשלומי שיקום נוספים למקבלים שכר לימוד*, 2021 (אחוזים)

* אדם עשוי להיות זכאי לכמה תשלומים בד בבד, ולכן סכום האחוזים בעמודות גבוה מ-100.